

en aan-
ermint
is op
arborg,
leid.
weten-
at, dan
teek in
wapend
officiers-
hinsten.
logge,
t. Ook
in het
dezen
En ook
erhalen,
f of de
chine in
er iets
is uit
thine in
op de
thine in
nen die
zoo te
rps is
igst op
straka
geeft de
orders,
et wor-
achinist.
die in
achinist
oor, hij
lij heeft
in actie
veet hij
schuilt.
ht wor-
chtig in
ftgangs-
nachine
g, maar
esen en
niet om-
n plaat
nachine
en alsoo
een zelf-
der ma-
zen, zal
weten-
vatten
psvolk)
n stel-
kennis,
hebben
len niet
er uit-
ikander
dingen
an van
ide" is
gen tot
en, en
rtel der
te zien
n.
Bazum,
tijd de
nen.
goeden
i we het
valsche
de noot
de dege,
consta-
helaas,
in inge-
tuin, het
geerte
slag op
is het,
en God
leeds in
t altoos
vooral
toezien,
het val-
dat het
pfeffen,
elvdig
erplich-
tijdelijke
tha tot
is kiest,
nen, te
het, die
appelijk
namen.
an, alsof
e onder
chappe-
lik kan
tot iets
critiek
nchap,
inzicht
uw oog
or onze
onder-
fche en
aan elk

van deze twee een eigen roeping toe bij de wetenschappelijke opleiding.

De vormelijke wijsbegeerte, dat is de redeneerkunde, de oordeelkunde, de spreekkunde en zooveel meer, hadden de strekking, om inzicht te verschaffen in hetgeen we met ons eigen verstand deden.

Ons menschenlijk verstand is een uiterst ingewikkeld werktuig, dat God de Heere in ons menschenlijk wezen heeft ingezet, en dat de eigenschap bezit, om of juist of onjuist te werken.

Gebruikt men zijn verstand nu eenvoudig, zonder vooraf onderzocht te hebben, hoe dit menschenlijk denken in elkaar zit, met wat krachten, en naar wat wetten het werkt, dan staat men bloot aan het gevaar, om het op een verkeerde wijze te gebruiken.

Vandaar in allerlei gesprekken, en in allerlei stukken, die onbekoekte, misgaande en geen steek houdende redeneeringen, die zoo nameloos veel verwarring stichten, en de geesten op een dwaalspoor leiden.

Het is daarom noodig, dat wie als wetenschappelijk opgeleide" mee zal tellen, zich een onderzoek naar dat wonder verstand van den mensch hebbe ingesteld, ten einde alzo in staat te zijn, om het richtig gebruik er van te onderscheiden van het onrichtig gebruik, zoo bij zich zelf als bij anderen.

Onze oude Gereformeerde theologen waren hierin kostelijk onderleide; en men behoeft dan ook slechts eenig beduidend werk uit den ouden tijd op te slaan, om terstond te ontwaren, hoe ordelijk zij de zaak voorstellen, hoe juist ze onderscheiden, en met welk een scherpsinnigheid ze elk stuk weten te ontleden.

Daardoor waren ze dan ook in staat hun tegenstanders met vrucht te woord te staan. Van die in het rond loopende debatten zonder uitkomst, gelijk men die thans gedurig beleeft, is hij hen geen spoor.

Met juist en helder inzicht weten ze op elk punt juist datgene te onderscheiden, waarop gemikt moet worden; ze mikken er op met scherp blik; en al kunnen ze hun tegenstanders niet overtuigen, toch trekken ze zich nooit uit den strijd terug, zonder dat duidelijk blijkt, hoe het geschil ligt, en waarom men niet tot overeenstemmende beslissing kon komen.

Ze redeneerden niet, zooals thans zoo velen, in het honderd, maar geregeld, ordelijk en naar vaste wet.

De Roomsche theologen, die nog steeds deze goede gewoonte bijhielden, danken dan ook met name aan deze vormelijke opleiding de kracht van hun betoogen.

Ze weten, dat er ook op verstandelijk gebied slag wordt geleverd, en dat de eerste de beste, die naar een degen grijpt, en nu van zich afslaat, het moet afleggen tegenover een tegenstander, die in de kunst om het wapen te hanteeren, behoorlijk onderleide is.

Onder ons daarentegen is deze vormelijke opleiding maar al te zeer in onbruik gekomen, schier aan alle universiteiten en scholen.

Want wel werd er wordt er nog altoos logica onderwezen; maar dit onderwijs was van zoo zwak beensgestel en derwijs onbeduidend, dat de meeste hoogleraren, om het droge college toch eenigzins genietbaar te maken, men denke slechts aan Opzoomer, eenvoudig heel andere onderwerpen onder dezen titel behandelden.

Voor ditmaal nu blijven we bij deze vormelijke opleiding staan. Op de zekelijke filosofie komen we een volgend maal.

Voorhands is het ons genoeg, zoo maar heider wordt ingezien, dat het in den strijd der geesten op het wapen van ons denken aankomt, en dat hieruit de noodzakelijkheid voortvloeit, om het zoo saamgestelde werktuig van ons verstand te onderzoeken, de krachten, uitgangspunten en wetten van ons menschenlijk denken na te sporen; en zoo in staat te worden gesteld, om bij zijn optreden in den geestelijken arbeid met heldere bewustheid, en met kennis van zaken te werk te gaan.

Schotsman.

Met opzet zegen we een vorig maal van het *menigwerk* in het Handboekje van Le Coindre. Er kwam namelijk in dit *menigwerk* een stukje over Nicolaas Schotsman voor, en waar die kloeke naam genoemd wordt, betaamt het ons steeds met verbied de gedachten van dezen rechtvaardige onder 's Heeren volk te vernieuwen.

Geheel afgescheiden van het *Handboekje* moesten we daarom op dat *menigwerk* terugkomen.

Dr. Honig (die het zich zal moeten getroosten, dat de *Kooper* N°. 3, p. 3, kol. 3, hem zijn doctorstitel afsnijdt) Dr. Honig van Oudshoorn vond in een door een tijdgenoot gesteld bericht van Schotsman deze korte, zaakrijke biographie:

"Nicolaas Schotsman werd op den eersten November des jaars 1754 te Parmereend geboren. Na eene burgerlijke opvoeding en behoorlijk onderwezen te zijn, werd hij door zijne ouders, eerst tot Doctor en Apothecar opgeleid, waaraan hij zekerkijk zijnen verdere leeftijd zou besteed hebben, ware het niet geweest, dat hij op aanrading van sommigen zijner goede vrienden besloten had, zich aan den Godgeleerden stand toe te wijden. Hij begaf zich dan, reeds gevormd, en den ouderdom van bijkans 25 jaren bereikt hebbende, naar Leydens Hoogeschool, genoot er het onderwijs der beroemdste hoogleraren, en werd in het jaar 1787 tot predikant bevorderd.

Terstond daarop ontving hij zijne eerste beroeping naar het dorp *Spanbroek* en *Opwier* in Noordholland, alwaar hij niet lang vertoefde, wordende van daar beroepen naar het schoone dorp *Oudshoorn* aan den Rijn, alwaar hij, om student zijnde, dikwijls gewenscht had het Evangelium te mogen verkondigen.

Doch schooneere gelegenheden deden zich kort na zijn komst aldaar, voor zijn oog op. Met vernieuwden aandrang werd hij eerst naar de stad *Schoonhoven*, en drie jaren daarna naar *Leyden* beroepen, namelijk in den jaer 1793.

Doch het onweder dat twee jaren daarna op ons lieve Vaderland losbarste, en zich toen reeds begon te vertoonen, had voor Schotsman, als zijnde den Huize van Oranje zeer toegedaan, de allernadeeligste gevolgen; immers hij werd in 1796 door het toenmalig Bestuur van zijn predikambt verlaten. In 1797 begaf hij zich eerst naar *Molenaarsgraaf*, daarna naar *Slooten* in Vriesland, op welke beide plaatsen hij korten tijd vertoefde, als wordende in het jaar 1798 naar *Sneek* beroepen, in welke stad hij het Evangelium onder eene hem zeer liefhebbede Gemeente, tot den jaer 1801 heeft verkondigd, wanneer hij zich op last der toenmalige Regering van *Leyden*, alsook uit hoofde van de algemeene amnestie, weder naar zijne geliefkoosde stad begaf, en het predikambt opnieuw aanvaardde.

Met voorbedeelingen ijer verkondigde hij het Evangelium alhier, gedurende nog bijkans 20 jaren, namelijk tot in het begin des jaars 1822; toen hij op den 10 Januari des avonds op het onverwachtst door eene stikzinking werd aangetast (een toeval, hetwelk hem nog eens, nu 2 jaren geleden, was overkomen) waaraan hij, niettegenstaande alle de daartoe aangebrachte hulpmiddelen, nog dien zelfden avond, in het midden zijner betrekkingen en vrienden, en tot groote droefheid der Gemeente van *Leyden*, in het 67ste jaar zijns ouderdoms, overleed, eene bedroefde Weduwe en geliefden Zoon nalatende.

Om voorts nog iets van de persoonlijkheid van den overledene hierbij te voegen, zoo zij aangemerkt, dat hij een doorkundig Godgeleerde was, en buitengewoon ervaren in de grondtalen des Ouden en Nieuwen Verbonds, alsmede in verschillende vakken van Oude en Nieuwe Literatuur; zijne wijze van behandelen en zijne voordracht behield hij, zooals hij die gewoon was, van zijne jeugd af aan, niet gewoon zijnde om met den tijd, zooals men zegt, mede te loopen; waarvan zijne Leerredenen, welke op verschillende tijden en gelegenheden zijn uitgegeven, alsmede zijne Voorredenen voor sommige Werkes, ten bewijze mogen verstreken. Voorts was hij in zijn omgang zeer minzaam, zelfs met den geringste, en tot ieders hulp bereid, vol van reine godsvrucht, standvastig van karakter, een ronde Hollander, met vurige liefde voor Vorst en Vaderland bezield; altijd vroolijk van gemoed, als zijnde hetzelfde nooit door enige onrechtvaardigheid beneveld, maar gaarne vergevende en nimmer haatdragende. — Het kon dus niet anders, of hij was overal bij die Gemeenten, waar hij het Evangelium verkondigde, hartelijk geliefd, en de rouw over zijn zoo plotselinge dood was ook algemeen.

Zijne asch ruste in vrede, en zijne nagedachtenis blijve altijd bij zijne Vrienden in zegening.

Belangrijk voor onze lezers is ook de volledige lijst van zijn geschriften, die Dr. Honig in dezer voege samenstelde:

I. Herinnering aan de voornaamste lotgevallen van kerk en vaderland, gedurende de Aftuende Eeuw, bij dezelvez uitgang, in een Dank- en Bid-uur, en de Nieuwe Eeuw geopend met eene Leere over onze thans bedenklijken toestand; uitgegeven volgens kerkenorde; te Sneek, bij C. van Gorcum, 1801. [IV + 36 blz.]

II. Leeredenen over Joh. XXI: 15 en Gen. XXXII: 9 en 10. Uitgespr. bij deszelfs Intrede, op den 2 Sept. 1798, en afscheid, op den 12 Julij 1801 als pred. der Geref. Gemeente van Sneek. Sneek, 1801.

III. Vernieuwing der verbintenissen eener Leeraars aan zijne Gemeente, of Kerkrede naar Thess. III: 9—15. Uitgespr. bij gelegenheid van deszelfs wederkomst te Leiden, en ter hervatting van zijn dienstwerk als predikant in de Geref. Gemeente aldaar. Leiden, 1801.

IV. Aanspraak aan de Gemeente bij de eerste openbare godsdiensttoefening, na de verschrikkelijke gebeurtenis van den twaalfden van Louwmaand 1807, in eene plechtigen Dank- en Bidstond, op den daaraanvolgenden Zondag den achttienden dier maand, in de Vrouwekerk, des namiddags ten half drie ure, gedaan door Nicolaas Schotsman. Leiden, bij A. J. Honkoop, 1807.

V. Godsdienstige Herinnering aan Leidens Raamp, in drie Leeredenen ter voorbereiding, ter viering en ter nabetrachting van den onlangs aldaar gehouden Dank- en Bededag. Leiden, bij J. van Thoir, 1808 (VI + 71 pag.; verrijkt met een vers van L. Schijveld, lit. hum. stud.).

VI. De Godvruchtige Veldheer, geschet in een Leere over 2 Chron. XVII: 16a. Uitgesproken voor [en opgedragen aan] zijne Doorluchtige Hoogheid Willem Frederik Carel, Prince van Oranje-Nassauw, enz. enz. Te Leiden, bij J. van Thoir, 1814 (XII + 24 blz.).

VII. Kunstgrepen, waarvan het hedendaagsch ongelooft zich bedient om de godsdienst door den bijbel, en den bijbel door de godsdienst te bestrijden, uit 't Hgd. Leid. 1816. Reeds stuksgewijze voorkomende in de Nederl. Bibliotheek van 1788.

VIII. Eerezuil, ter gedachtenis van de voor tweehonderd jaren te Dordrecht gehoude nationale synode, opgerigt door N. S. Te Leiden bij J. van Thoir, 1819 (VIII + 96 blz.) 2e druk, eveneens in 1819, (XXIV + VIII + 96 blz.).

Hij bezorgde de uitgave van en leidde bij het publiek in:

I. Academische Redevoering over de nationale synode van Dordrecht, uitgesproken te Heidelberg, den 1sten Februari 1819, door den Hoogerwaardigen Hooggeleerden Heere David Parens. . . . Uit het Latijn vertaald door A. O. Z. Uitgegeven met eene Voor- en Narede door N. S. Te Leiden, bij de Wed. D. du Saar, 1819. (16 + 66 blz.).

II. Het godsdienstig Genève, in Maart 1819, Door A. Bost, leeraar van het heilig Evangelie; met eene voorrede van N. S. Uit het Fransch vertaald. Te Leiden, bij de Wed. D. du Saar, 1821 (XXIV + 110 pag.).

III. De afval der Chr. Kerk in onze dagen. Gedenkschrift van Ananias Asher; met eene voorrede door N. S. Uit het Fransch vertaald. Te Leiden, bij de Wed. D. du Saar, 1822 (32 + 75 pag.).

Na zijn dood verscheen:

IV. Stukken, betrekkelijk de afzetting van den leeraar *Malen* van zijn ambt als regent der vijfde klasse van het collegie der stad Genève. Uit het Fransch vertaald en vermeerderd met eene Voorrede en Levensberigt van Nicolaas Schotsman, in leven Predikant te Leyden. Door S. Te Leiden bij de Wed. D. du Saar, 1822 (8 + 13 + 137 blz.).

Met alle deze geschriften, zoo gaat Dr. Honig, na het mededeelen van deze lijst voort, beoogde hij hetzelfde doel en wel de Nederlandsche 'Calvinisten' (eene benaming met blijbare voorliefde door hem gebezigd) te waarschuwen tegen het Deïsme, Rationalisme en Supranaturalisme, die van kathedr en kansel den volke lude werden aangeprezen. Met steeds meer moed en op telkens krachtiger toon getuigt hij tegen de Neologie, die de kerken met algemeenen ondergang

bedreigde. Zijn arbeid bleef niet ongezegd. Hij wist liefde te wekken voor de Geref. leer en den Réveil te Genève, de hulp van een held als Bilderdijk te verwerven en een clubje studenten, waaronder T. de Haan (een der oudste Docenten van onze Theologische School) rondom zich te vereenigen.

Geen wonder, dat hij zich de verontwaardiging der liberalen op den hals haalde. Scherp maar juist zegt hij ergens dat deze vijfjars voor verdraagzaamheid tegen de zuivere leer en tegen hare verdedigers zich al zeer onverdraagzaam betoonde. Vooral zijn «Eerezuil» deed een storm van boosheid tegen hem losbarsten, ofschoon zij niets anders bevatte dan eene weerslegging van de gewone grieven tegen de Dordsche Synode en eene aansporing tot waakzaamheid.

Laat ons volk zijn trouwste getuigen toch nimmer vergeten, en immers met Bilderdijk stond destijds Schotsman bijna alleen.

Zondagsbezorging.

Door de verhuizing naar een andere drukkerij is het de laatste malen voorgekomen, dat enkele exemplaren van ons blad Zaterdag niet aan hun adres kwamen.

In den regel gaat ons blad Vrijdagmiddag ter perse, en komt dus of Vrijdag of uiterlijk Zaterdag aan zijn adres.

Van Zondagsche bezorging is alzo voor ons blad geen sprake.

Mocht het echter buiten ons weten gebeuren, dat in enig afgelegen dorp, of door verzuim, de bezorging op Zondag geschiedde, dan zal men ons verplichten, met ons hiervan kennis te geven.

Recensie.

Uit Leiden werden ons twee gelukkige uitgaven gezonden, de ééne van den heer Donner, de ander van den heer Daamen, die zich pas daar vestigde.

De heer Daamen lei ter perse een Hollandsche vertaling van Deedes *Lessen over het leven van den Heere Jesus*, voor de Zondagschool; en de heer Donner de *Psalmen* in praktische Schriftverklaring uitgelegd door zijn geachten vader den heer J. H. DONNER.

Beide werken hebben onze sympathie. Deedes' handboek voor de Zondagschool is paedagogisch-practisch ingericht. Het houdt zich streng en eerlijk aan het Woord. Het is niet overvloedig maar zakelijk. En de *maiden*-uitgave van Daamen doet nu reeds zijn naam ere aan.

Wie voor de Zondagschool deze lessen niet even terloops inzien, maar kalm en rustig bestudeert, zal de kinderen verder brengen. Mits men nu maar niet meene, dat deze lessen zóó letterlijk moeten worden overgenomen, maar wel vatte dat ze bestemd zijn om goede methode te leveren, opdat men naar die juiste methode voorts zelfstandig te werk ga.

Donners *Psalmen* staan natuurlijk hooger, omdat het doel der uitgave hooger reikt.

Ze geven juist wat zulk een uitgave moet geven, korte, zaakrijke, heldere uitlegging, toepassing op de algemeene verhoudingen van het leven der geloovigen, en indruppeling van het geestelijk aroma in de ziel.

Donner gaat niet te diep, maar blijft toch alles behalve in de oppervlakte. Hij heeft blijkbaar die psalmen meê doorleefd, en spreekt er daarom zoo gezond over, in zoo heldere taal.

Als hij dichter ware, zou hij ons een heel andere berijming dan Ten Kate hebben geleverd; niet een moderniseering, maar een aeterniseering, een vereeuwiging van ons zielsleven in de heiligheden onzes Gods.

Nu hij geen dichter, maar staatsman werd, verheugt het ons, dat in den staatsman toch de theoloog niet is ondergegaan, en dat hij nog in grijzen ouderdom groen en frisch bleef, om ons zoo schoone vrucht van zijn studie te bieden.

PASTORIE te Boornbergum en Kortehemme.

Ingekomen bij de Redactie van de *Heraut*, van A. B. te A. f. 2.50.

Ingekomen bij Ds. Oegema van V. M. te A. f. 10.

Voor Kootwijk's Scholen.

Ingekomen bij Ds. H. W. VAN LOON: Uit het busje van X. f. 5.— door b.b. diakenen te A. f. 2.— door Jb. v. O. f. 1.— van Mej. J. te A. f. 1.50; door Ds. B. van Schelven f. 10.—; uit het busje van Mej. Hariaar te A. f. 2.40; door h.b. collectanten te A. f. 1.— door br. H. L. Bekking f. 2.50; van het huisgezin W. M. f. 1.— door br. J. H. Beijer f. 5.—; van Mej. H. V. f. 2.50; van Mej. W. V. f. 0.50; van br. N. f. 2.50 en van eene overledene f. 10.—.

Ingekomen bij Dr. A. KUYPER: Door Ds. Lion Cachet te Rotterdam f. 2.50.

Officieele Berichten.

Met verkorting uit het *Kerkblad* van 26 Januari.

Acta van de Classis Franeker.

Ds. Ten Hoor is naar toebeurt Praeses en benoemt, met goedvinden der vergadering, Ds. Van Goor tot Assessor en Ds. Van Lingen tot Scriba.

Ds. Ten Hoor doet, mede namens Ds. Van Goor, verslag van de kerkvisitatie.

Op de vraag van Sebierum, om advies in zake het doopen van drie kinderen, buiten huwelijk geboren, waarvan de grootouders den H. Doop hebben verzoekt — wordt geantwoord, dat zij moeten gedoopt worden, maar dat waarborg dient gezocht, dat de grootouders hunne beloften zullen kunnen nakomen, en wel door de moeders te laten beloven, dat bij sterfgeval der grootouders door den kerke-

raad andere doopgetuigen zullen aangewezen worden.

Voorts doet de kerk van Franeker naar hare opdracht, officieele mededeeling, dat te Trum de Geref. kerk tot openbaring is gekomen. In eene vergadering van 24 broeders en zusters, waarbij Ds. Ten Hoor tegenwoordig was, werden gekozen voorloopig 1 ouderling en 1 diaken. Ook is men reeds bezig tot het bouwen van een kerkgebouw.

De Praeses sluit na behandeling van verschillende onderwerpen de vergadering met dankzegging.

Vergadering der Classis Bolsward, gehouden te Bolsward 10 Jan. 1894.

Naar toebeurt in Ds. R. J. v. d. Veen Praeses, Ds. A. Andree Scriba en wordt Ds. S. Bosma tot Assessor benoemd.

Ds. v. d. Veen brengt als Scriba van de kerkvisitatorien verslag uit omtrent 8 kerken door hem bezocht. Uit het rapport blijkt, dat de toestand over het algemeen bevredigende is.

Ds. Miedema brengt verslag uit aangaande Pingjum, alwaar de Geref. kerk tot openbaring gekomen is. Twee ouderlingen en één diaken worden gekozen.

De vereniging van de kerken A en B te Bolsward komt ter sprake. Uit de bespreking wordt met blijdschap vernomen, dat er eene kentering ten goede wordt waargenomen.

De volgende vergadering zal te Wommels worden gehouden; als roepende kerk wordt Oosterend aangewezen.

De vergadering wordt door den Scriba met dankzegging gesloten.

Vergadering der Classis Arnhem: op 10 Januari 1894.

Ds. Koster naar toebeurt Praeses, opent de vergadering door het lezen van Ps. 122, laat zingen Ps. 89: 4 en gaat over in gebed. Dr. Wagenaar als Assessor en van den Brink wordt verzoekt als Scriba plaats te nemen. De credentiebrieven zijn in orde bevonden. Op verzoek worden een paar Diakenen toegelaten, omdat in hunne kerk Ouderlingen ontbreken.

Een schrijven van enige broeders uit Schaarsbergen wordt gelezen, waarin zij verzoeken om de grenzen van de kerk Arnhem uit te breiden over Schaarsbergen. Redenen hiervoor: voor 1869 was het nooit eene zelfstandige kerk; en de vroegere Chr. Geref. kerk heeft steeds Schaarsbergen omvat. Wordt met algemeene stemmen goedgekeurd.

Omtrent eene vraag van kerk B te Arnhem, of een lid stemrecht heeft in de kerk, eer de Burg. Wet hem mondig verklaart, doet de Classis geen uitspraak.

Over het al- of niet hulpbehoevend zijn van kerken wordt gesproken. Eene kerk wordt hulp toegezegd, de andere zal vóór de volgende Classis verg. de aanvrage schriftelijk formulieren. Eindelijk spreekt de Voorz. een zegenend woord van afscheid tot Ds. Raman, die, na 3 jarige werkzaamheid in deze Classis, voortaan in een ander deel van 's Heeren wijngaard zal arbeiden. De aanwezigen betuigen door eenen hartelijken handdruk hiernaede hunne instemming. Door Dr. Wagenaar wordt op verzoek van den Praeses dankzegging de verg. gesloten.

Vergadering van de Classis Rotterdam, gehouden 16 Januari 1894 te Rotterdam.

Het moderamen is samengesteld als volgt: Ds. Goslinga, naar toebeurt, Praeses, Ds. Goris, Assessor, Ds. Gunst, Scriba, Ds. Biesterveld, te Scriba.

Enkele kerken ontvangen advies in onderscheiden zaken. De kerkeraden van Rotterdam rapporteeren bij monde van Oud. v. d. Graaf over eene hun opgedragen arbeid betreffende geschillen in eene naburige kerk. Na ernstige discussie wordt besloten tot losmaking van den Predikant van zijne kerk; tot 1 Mei zal het volle traktement worden uitbetaald; na dien tijd zal door toelage van de kerk zelve, van de Classe, en (indien op aanvraag dit wordt toegestaan) van de Provinciale synodale in zijn nooddrift worden voorzien gedurende drie jaren.

Op de vraag van de kerk van Capelle, of het uitspreken van den zegen onder de bedeefting van het N. T. gelijk te stellen is, met den zegen van den Hoogerpriester van het O. T. kan de Classis niet ingaan.

Als roepende kerk wordt aangewezen Rotterdam.

De Praeses sluit de vergadering; Ds. Wolf gaat voor in dankzegging.

AAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

Waarde Broeders!

Nu op vele plaatsen de kerken der Gereformeerden tot ineensmelting overgaan, moet ook gezorgd worden voor eene behoorlijke regeling van 't geen aan beide kerken en aan de *Kerkelijke Kas* behoort.

De ondergetekenden veroorloven zich den raad aan belanghebbenden te geven, *geen officieele stap tot ineensmelting te doen, althans geen enkele daad daartoe te verrichten die naar buiten werkt*, alvorens over de *godereen*-quaestie advies bij eene der ondergetekenden te hebben ingewonnen.

Zij die reeds stappen tot ineensmelting gedaan hebben alvorens dat advies in te winnen, kunnen, zoo zij in moeilijkheden zijn, zich alsnog tot een der ondergetekenden wenden.

Zoover de moeilijkheden echter betrekking hebben op de *godereen*, is 't het eenvoudigste een mondeling onderhoud te verzoeken aan den heer de *Savornin Lohman*, (Amsterdam P. C. Hoofstraat 148) die, mits vooraf gewaarschuwd, zich bereid verklaart belanghebbenden te woord te staan.

Gewone berichten van kerkeraden en moderamina van Classes moeten uitsluitend aan den Secretaris gericht worden.

Deputaten voor de Correspondentie met de Hooge Regering:
A. F. DE SAVORNIN LOHMAN,
J. H. DONNER,
M. NOORDTJY, Secretaris.

Kampen, 22 Jan. '94.

Buitenland.

Duitsland. Nog iets over de gedaante-
verwisseling der Reformirte Kirchenseitlung.

Wij weten thans iets meer omtrent de gedaante-
verwisseling der Reformirte Kirchenseitlung. Pastor Calaminus van Elberfeld zal niet meer redacteur zijn; in zijne plaats treedt Professor Lic. Karl Müller op. Het blad wordt aanmerkelijk vergroot en zal orgaan zijn van den Gereformeerde Bond voor Duitsland. In het prospectus van het vergrootte blad leest men:

«Het fundament van de beïljdenis der Gereformeerde Kerk, d. i. de Heilige Schriften des Ouden en Nieuwen Testaments naar aanleiding van den Heidelbergschen Catechismus, zal volgens de historische overleveringen der Deutsche Gereformeerde kerk, gelijk tot hiertoe zoo ook voor het vervolg de positieve beïljdenisstand der «Gereformeerde Kerkelijke Courant» vormen. Daarbij zullen alle dogmatische haarklooverijen in bijzondere punten en alle ruweden tegen andere kerkelijke richtingen vermeden worden. Met de laatste zoekt de Gereformeerde kerk in vrede samen te werken, voor zoover de waarheid niet daaronder lijdt, want zij houdt het mede voor haren plicht, haar streven op de opbouw van de kerk van Christus en op het heil der zielen te richten. Als kerkelijk verbindingsmiddel zal de «Gereformeerde kerkelijke courant» in oorspronkelijke artikelen leiding voor alle terreinen van het Christelijk weten en voor alle kerkelijk belang geven. Niet slechts de bijzondere Gereformeerde punten, maar alle kerkelijke vraagstukken zullen in dit blad behandeld worden, om het daardoor voor de lezers tot een kerkelijk orgaan te maken, waaraan zij genoeg hebben.

Om op kerkelijk gebied kennis te verspreiden, zal het blad volledige kerkelijke berichten uit elk deel van de Deutsche kerken zowel als van het buitenland, uit de Roomsche kerk, uit de uit- en inwendige zending en ook van de ontwikkeling der maatschappelijke verhoudingen, voor zoover deze werkelijk-kerkelijke en Christelijke belangen raken, brengen.»

Het blad wil tegelijk het bewijs leveren, «dat de Gereformeerde kerk niet daarvan uitgaat, om door eenzijdig den nadruk te leggen op hare eigenaardigheden, vreedzame ordeningen te verstoren en op te lossen.» De geheele onderneming wil als eene versterking van de beïljdenis in den bezem der Gereformeerde kerk in Duitsland beschouwd worden.

Wanneer wij dezen prospectus vergelijken met hetgeen Dr. Zahn van Stuttgart vóór omtrent 12 jaren over de oorzaken van den teruggang der Gereformeerde kerken in Duitsland schreef, dan is het onderscheid in het oog loopend. Toen stak een storm van verontwaardiging tegen Dr. Zahn op, omdat hij den vinger geleid had op de eigenlijke oorzaak van het verdwijnen der Gereformeerde kerken in Duitsland, n.l. de verloochening van het *cor ecclesiae*, de leer van Gods genadige verkiezing. Nu wordt door de Luthersche organen het verschijnen van de *Reformirte Kirchenseitlung*, in hare nieuwe gedaante met zekere ingenomenheid begroet.

Tot ons leedwezen hebben wij in het prospectus ook een besluit positief nemen tegen de Ritschlaansche school gemist. Vooral na Harnack's aanval op de twaalf artikelen van de apostolische geloofsbeïljdenis was dit overnoodig.

Rusland. Vervolg der Roomsche kerk.

De Roomsche kerk in Lithauen wordt nog zwaarder door de Russische regering vervolgd dan de Lutherschen in de Oostzee-provincien. Sedert de benoeming van den gouverneur-generaal Orzowski is het optreden tegen de Roomschegezinden zoo bitter geworden, dat het al den schijn heeft als wilde men de Roomsche kerk geheel en al verdrucken. Dit is natuurlijk niet aan Orzowski te wijten maar men zal hem benoemd hebben om een geschikt werktuig te bezitten om het leven aan de Roomsche kerk in dat deel van Rusland onmogelijk te maken. Zonder enige aanleiding is het den Roomsche geestelijken verboden om aan de kinderen hunner parochianen godsdienstonderwijs te geven. In vele scholen werden de kinderen er toe aangezet om voor de beelden van heiligen der Grieksche kerk te bidden, en de priesters die de kinderen daarvan afmaanden, worden eenvoudig naar een klooster gezonden.

Ook op de instellingen van middelbaar en hooger onderwijs wordt alles in het werk gesteld om de onderwijzers in de godsdienst te bemoeilijken. De pastoors moeten in hunne parochie blijven; zonder van een verlof pas voorziet te zijn, mogen zij die niet verlaten, en om zulk een pas te verkrijgen moeten maanden verloopen. Zoo kwam het voor dat het Roomsche priesters onmogelijk was hunne kranke of stervende familieleden of ouders te bezoeken. Het is gebeurd dat een priester, die zijn krank geworden broeder, die ziek geworden was naar Warschau wilde brengen om hem daar eene operatie te laten ondergaan, een verlof pas vroeg; na langen tijd op antwoord gewacht te hebben, kreeg hij een afwijzend antwoord. Zelfs de geringste afwijking van de meest onbillijke bepalingen wordt met zware geldboeten gestraft, waarvan de meeste honderd roebel bedraagt.

En niettegenstaande dit alles blijft de paus met den Caar van Rusland op goeden voet. Waarschijnlijk is hier hogere politiek in het spel, want men hoopt in het Vaticaan nog altijd, dat ook de Grieksche kerk zich eenmaal onder de opperhoofde van den paus zal stellen. Daarbij komt dat Crispi in Italië weder aan de regering gekomen is, waardoor de politiek van het drieduigend verbond nieuwe versterking ondervond. Nu staat de paus, omdat het ontstaan van het vereenigde Italiaansche Koninkrijk hem van den kerkelijken staat beroofde, de Italiaansche regering tegen en geeft daarom zijn zedelijken steun aan Rusland en Frankrijk, die tegen het drieduigend verbond van Duitsland, Oostenrijk en Italië vóórstaan.

De arme Lithaenaren worden daarom maar als schapen ter slachting overgegeven.

Wanneer zal er een einde komen aan al de verdrucking in Rusland in naam van den godsdienst aan Joden, Roomschen en Lutherschen aangedaan?

WINKEL.

Door Kinderen.

Door helpen geholpen.

II.

DE BEPROEVIING.

Zoo bleef dan de moeder over met de drie kinderen, die het huisgezin telde, kort vóór den vader stierf.

Eene weduwe heeft vaak een moeilijk leven, wanneer de man, die voor haar heeft gezorgd, 't niet meer doen kan; zij zelf niets bezit en dat te meer wanneer zij daarbij voor het geheele gezin moet zorgen. Nog erger is het als zij, gelijk de weduwe van Wander zich in een vreemd land bevindt, waar zij vriend noch maat heeft en niemand zich om haar bekommert.

En zoo ging het hier. De weduwe moest al spoedig haar huis verlaten en een kleinere woning betrekken buiten het dorp, waar zij woonde.